

18.09.22

Att: Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Konstfrämjandets yttrande angående SOU 2018:23
- Konstnär oavsett villkor?

Konstfrämjandet samverkar med sina medlemsorganisationer för att främja konsten i hela samhället. Konstintresset ökar och medlemsorganisationerna har de senaste åren fördubblats, till att idag rymma ca fem miljoner medlemmar. Förutom det civila samhället så samverkar Konstfrämjandet också med andra konstfrämjare på statlig och regional nivå. Våra mest effektiva konstfrämjarkollegor är de konstnärer som utredningen handlar om.

Sammanfattning

Konstfrämjandet välkomnar den efterlängtade utredningen. Mycket är fint skrivet och väl genomtänkt och tyvärr lika aktuellt som när den förra utredningen kom för 20 år sedan. SOU 2018:23 påminner oss om konstens paradoxala ställning i samhället: Konsten är avgörande för samhällsutveckling och innovation men konstnären får inte betalt. Yrkesgruppen har tvärtom samhällets lägsta inkomst och sämst social trygghet. Ekonomisk stress påverkar den konstnärliga verksamheten negativt. Majoriteten konstnärer slutar i yrket på grund av detta. Detta är inte bara en stor förlust för den enskilda konstnären utan för hela samhället.

Utredningen konstaterar också att kända problem troligen kommer förvärras med digitaliseringen. Nästan halva satsningen fördelas på att Tillväxtverket ska bli bättre på att förklara sina tjänster för konstnärerna. Digitalisering och upphovsrätt är stora frågor som borde kunna tas från en annan budget, också med tanke på hur lite konstnärspolitiken kunnat påverka problematiken fram tills idag.

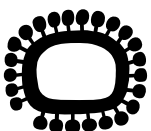
Målet med kulturpolitiken är maximal spridning av konsten i samhället. Kanske vore det mer kostnadseffektivt med en fördelningspolitik och att se till konstnärers faktiska och mänskliga behov? Att fler konstnärer får ihop sin vardag med sitt yrkesliv skulle inte bara uppfylla de kulturpolitiska målen utan också gynna samhället i stort. Konstnärligt tänkande är en kreativ förmåga alla kan tillägna sig och som gynnar oss alla.

Synpunkter på utredningen bedömningar och förslag:

9.2.1 Motiv och inriktning

Konstfrämjandet ställer sig bakom förslaget

9.2.2 Konstnärsbegreppet

Konstfrämjandet

T + 46 (0)76 170 32 73
info@konstframjandet.se
www.konstframjandet.se

Swedenborgsgatan 1
118 48 Stockholm

Konstfrämjandet ställer sig bakom förslaget men vill betona att alla har förmåga till konstnärligt tänkande och konstnärlig verksamhet, det allmängiltiga ska inte glömmas bort till förmån för ett skråtänkande. Professionella konstnärer vinner på att kopplas starkare till samhället i övrigt.

9.2.3 Åtgärder för att stärka konstnärernas professionella arbete

Konstfrämjandet instämmer med bedömningen men vill återigen betona att professionen stärks genom en starkare koppling till samhället och att se detta som en kollektiv process. Det handlar mer om att inkludera människor genom att tänka tillsammans och att vara medskapare, än att tala om publik och förmedling som om konsten vore en katederundervisning.

9.2.4 Måluppfyllelse

Konstfrämjandet håller inte med bedömningen. När så stor andel av konstnärerna slutar vara konstnärer och de verksamma i medianinkomst ligger på fattighedsgränsen kan inte slutsatsen vara att konstnärspolitiken fungerar väl! Konstfrämjandet föreslår att Myndigheten för kulturanalys samt Konsthögskolorna får i uppdrag att fråga vad samhället kunde gjort för att en större andel konstnärer skulle varit verksamma idag. Här ligger kärnan i konstnärspolitiken och roten till samtliga frågor i utredningen, inte minst snedrekryteringen.

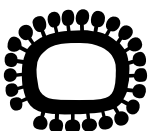
9.3.1 Allmänt om utbildningssystemet

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen men ser att de konstnärliga utbildningarna måste öppnas upp och tillgängliggöras för fler. En starkare koppling mellan konsthögskolor, förberedande konstutbildningar, folkhögskolor och folkbildning bör göras för att inkludera fler och underlätta vidareutbildning, samhällsutveckling samt motverka snedrekrytering. Konstutbildning är en framtidssatsning för samhället vare sig det gäller bild och slöjd i grundskolan, folkhögskola eller konsthögskola. För att möta dagens och morgondagens behov behövs fler utbildningsplatser. Inte bara konstnärer bör erbjudas vidareutbildning utan alla delar av samhället har mycket att vinna på ökat konstnärligt tänkande.

9.3.2 Konstnärliga högskolornas satsningar mot snedrekryteringar

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen men anser att frågan legat alltför länge på konsthögskolornas bord utan resultat. En bredare satsning på de som saknas på konsthögskolorna bör göras. Förslagen om stöd till produktionshus kan gynna en sådan utveckling men det är viktigt att inte särskilja konstnärlig utveckling från samhället. Några exempel från Konstfrämjandet hur det kan se ut: http://konstframjandet.se/wp-content/uploads/2017/10/Konst-fo%CC%88r-alla_Konstfra%CC%88mjandet2017_7.pdf

9.3.3 Kulturskolans ansvar

Konstfrämjandet instämmer men vill gärna se en mer genomlysning av vilka som gör jobbet i kulturskolorna och i hur stor grad de är verksamma konstnärer. Kulturskolan bör professionaliseras, en stark koppling till det konsten stärker förutsättningar att förstå och ta sig vidare. En förlegad kulturskola riskerar att reproducera fördomar om konstnärligt arbete vilket ger ungdomar sämre möjligheter att utvecklas och konsten att breddas.

9.3.4 Tillgänglighet till konstnärliga utbildningar

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen

9.3.5 Konstnärliga produktionshus för ungdomar

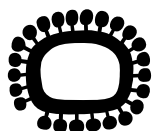
Konstfrämjandet stödjer förslaget och vill också lyfta en digital försöksverksamhet som även försöker överbrygga geografiska avstånd: <http://vasterbotten.konstframjandet.se/projekt/konstnarlig-handledning-for-unga/> Idag används digitala verktyg i högre grad än tidigare för kunskapande och lärande vilket skapar nya möjligheter för inkluderande utbildningsformer vad det gäller bakgrund, tillhörighet och geografi. Detta gäller ju även bildning inom konstområdet. För att den här typen av tillfälliga digital miljöer inom konstområdet ska bli fruktbara bör de utgå från lokal förankrade sammanhang där medverkande har möjlighet att träffas regelbundet.

9.3.6 Fortbildning för konstnärer

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen

9.4.1 Allmänt om arbetsmarknaden för konstnärer

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen men anser att utredningens bild av konstnärers arbetsmarknad är för begränsad. All erfarenhet säger att konstnärer skapar arbetsmarknad och att huvudproblemet är att de inte får ersättning för sitt arbete. Konkurrensen är stenhård och de små ersättningar som finns mycket ojämnt fördelade. Konstnärer får i huvudsak sin inkomst från annat än sin konstnärliga verksamhet. Trots att utredningen (liksom alla övriga instanser) intygar konstens betydelse för samhällets utveckling får inte kärnverksamheten förutsättningar att verka. Det finns många avgörande funktioner i samhället som inte fungerar med marknadslösningar och Konsten bör i huvudsak räknas hit: - Som en bildningsfunktion som alla behöver och drar nytta av men få vill betala för. Som nämns i utredningen har konstnärer ofta gått före i samhällsutvecklingen, där konstnärsrollen ofta fungerar som testpilot inför framtiden. Inom två decennier kommer hälften av de svenska jobben vara automatiserade. Vi behöver fler testpiloter. Det är bråttom att ta tillvara alla konstnärskap, se till att fler fortsätter som konstnärer och att fler vill bli konstnärer. Basinkomst är ett vanligt förslag för att lösa samhällsutmaningen med automatiseringen, framfört av politiskt höger, vänster, liberalt, Google, Tesla mfl. Konstnärens problematik möter utmaningen från ett annat håll: Här skapas arbete men frukten tillfaller någon annan. Fenomenet beskrivs väl i ”Inga undantag-

värdeskapandet i små och medelstora samtidskonsthallar” av Mikael Löfgren som refererar Pier Luigi Saccos(s. 22), och Sarah Thelwalls analys (s.25).

Konstfrämjandet föreslår att frågan om basinkomst för konstnärer undersöks och noga övervägs. Försöket i Finland gjordes med små medel till 2000 långtidsarbetslösa som fick ca 5tkr per månad utöver sina vanliga ersättningar. Skulle samma sak prövas här som en konstnärslön till bildkonstnärer vore gruppen tre gånger så stor men vår mest utsatta yrkesgrupp skulle höjas från fattigdomsgränsen till ca 18tkr/månad. Det skulle komplettera de tre stödformer som utredningen beskriver och ge en bredare tryggare och mer innovativ konstnärskår. I konstnärernas fall kommer det att lätta grundläggande ekonomisk stress som kommer av oregelbundna och små inkomster, samt få gruppen över fattigdomsgränsen. De låga summor det handlar om får ingen avgörande inverkan på övriga incitament som stipendier, försäljning etc. men löser problemet som utredningen formulerar: *Konstnärernas låga löner i kombination med osäkra arbetsvillkor genom tillfälliga anställningar och korta uppdrag samt social otrygghet kan leda till att deras potential inte fullt ut kommer det konstnärliga arbetet tillgodo.*

9.4.2 Digitaliseringens påverkan på konstnärernas yrkesutövande

Konstfrämjandet invänder mot förslaget. Medel för detta ska inte motiveras med en insats för konstnärernas villkor. Tillväxtverket måste kunna ha en större helhetsbild och ges i uppdrag att förstå konstens roll i samhällsutvecklingen utan att halva budgeten när frågan gäller konstnärernas villkor försvinner. Om samhället ser till att lösa huvudproblemet och lyfta konstnärerna över fattigdomsstrecket får vi en bättre samhällsutveckling och kostnadseffektivitet. Det går inte att rama in någon annan fråga som mer avgörande för utvecklingen. Utveckla gärna Tillväxtverket men med en annan budget.

9.4.3 Uppdrag om kulturella och kreativa näringar

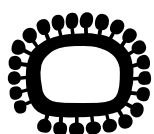
Konstfrämjandet instämmer i att Tillväxtverket bör lära sig mer om hur konsten fungerar och hur detta påverkar kulturella och kreativa näringar. Nätverkstan i Göteborg har ägnat mycket tid åt detta och kan förslagsvis få uppdraget att kompetensutveckla Tillväxtverket. För en ännu bättre utväxling bör Tillväxtverket tar in mer konstkompetens i organisationen.

9.4.4 Svenska projekt i EU:s ramprogram

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen med tillägget att även konstnärlig kvalitetsbedömning bör ingå i utvärderingen.

9.4.5 Stärkt arbetsmarknad genom residensprogram

Konstfrämjandet ser i grunden positivt på förslaget som påminner mycket om SKISS som Konstfrämjandet bedrivit mestadels med EU-medel på offentliga arbetsplatser. TILLT har mer erfarenhet av privata arbetsplatser. Förslaget att förlägga residens på statliga arbetsplatser gör att Konstfrämjandet vore en bättre

instans för förmedling, gärna tillsammans med en medlem som Konstnärscentrum Öst. Ett annat förslag på förmedlare med god kännedom om statliga arbetsplatser är Statens Konstråd. Komplikationer som kan uppstå beskrivs i ”SKISS, konst, arbetsliv, forskning – nio forskarrapporter” (Konstfrämjandet 2011).

9.4.6 Offentliga inköp av konst

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.4.7 Konstens behov av mellanhänder

Konstfrämjandet anser att förslaget om allians för upphovsmän kommer för sent för att möta fältets akuta problem. Istället för att nu försöka kopiera en gammal lösning som tar tid att bygga upp, är det dags att vara proaktiv och införa konstnärersättning/basinkomst för att mer direkt lösa problemet. Centrubildningarna har däremot en väletablerad kontakt med konstnärer och kan med tillskottet och nya uppdrag omedelbart göra större nytta för konstens roll i samhället.

9.4.8 Administrativt myndighetsstöd för konstnärer

Konstfrämjandet instämmer men vill också tillägga att myndigheterna måste få grundläggande kunskaper om konstens roll i samhället. Konstnären ska inte ses som en dålig företagare utan som en samhällsutvecklare.

9.5.1 Konstens betydelse i samhället

Konstfrämjandet instämmer, därför bör ett större uppdrag ges till Folkrorelsernas Konstfrämjande som redan idag organiserar medlemsorganisationer med drygt fem miljoner medlemmar - för konstens betydelse i samhället!

9.5.2 Konstnärens förutsättningar att verka i regionerna

Konstfrämjandet instämmer, de effektivaste konstfrämjarna (och genomförare av kulturpolitiken) är de utbildade konstnärer som flyttar in och bygger upp lokala självorganiserade kulturinstitutioner runt om i landet. Här sker konstfrämjande möten på lokalplanet men som också är goda exempel och pilotstudier för andra orter. Om vi följer konsten och det civila samhället så får vi resurseffektivt resultat i både kultur- och samhällsutveckling.

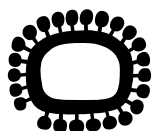
9.5.3 Kultursamverkansmodellen

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.5.4 Kulturarrangörer i hela landet

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.5.5 Konstbildningens betydelse

Konstfrämjandet vill förstärka förslaget. Den ideella konstbildningen och konstförmedlingen är inte bara viktiga delar av konstnärspolitiken, den är central. Konstnärerna verkar i det civila samhället, de arbetar som kulturarbetare, folkbildare och bygger sina egna institutioner. Detta går inte att skilja åt! Förstärk den insikten att de professionella konstnärerna verkar i civilsamhället och byt plats på budgetposterna: 100 miljoner till konstbildningen och 5 miljoner till Tillväxtverket för att bättre anpassa sig till konstnärligt tänkande.

9.6.1 Allmänt om offentligt ersättningsystem

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen men anser att med en så låg effektivitet som frågan behandlats hittills så finns det inga utsikter att ännu ”en översyn” till skulle avhjälpa problemet i någon större omfattning. Det kan också vara en målkonflikt med kulturpolitikens grundsyfte att tillgängliggöra konsten i samhället. Utredningen konstaterar att konstnärer tillför stora värden till samhället men att de inte får ersättning för detta. Detta orsakar ekonomisk stress som går ut över konstnärernas verksamhet. Ett konstnärstillägg på 5tkr mer i månaden skulle innebära att den akuta stressen lättar men att övriga incitament fungerar som vanligt. Då övriga ersättningar är extremt prestationsinriktade skulle stödet kompensera för vad dessa inte fångar upp i konstnärlig utveckling. Försök med basinkomst har visat att produktiviteten ökar hos deltagarna, detta borde också gälla konstnärerna.

9.6.2 Offentligt ersättningar

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen.

9.6.3 MU-avtalet

Konstfrämjandet stödjer självklart förslaget men vill också säga att det är otillräckligt. Konstfrämjandets modell är att minst 25% av projektens budget ska gå till konstnärer. Den pinsamma frågan ”varför får alla andra betalt utom just konstnären som gjort utställningen” skulle inte överleva någon annanstans i samhället. Budget bestämmer hur medel fördelas, om konstnärer år efter år inte får betalt ska det åtgärdas i budget med redovisning.

9.6.4 Upphovsrätten

Konstfrämjandet anser att utredningen missat tåget när det gäller digitaliseringen och hur många konstnärskap bedrivs. Inte heller nämns målkonflikten med kulturpolitiken i stort ”om allas rätt till kultur”. Konstfrämjandet föreslår återigen att det ojämlika och elitistiska ersättningsystem som existerar idag kompletteras med ett konstnärstillägg. Detta motsäger inte att upphovsrätten bör hävdas bestämt gentemot kommersiella aktörer.

9.7.1 Konstnär som samlingsbegrepp

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.7.2 Bredd, genreöverskridande och flexibilitet

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.7.3 Konstnärlig kvalitet som tröskel

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.7.4 Både fysiska och juridiska personer

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.7.5 Tre typer av bidrag och stipendier

Konstfrämjandet stödjer förslaget men vill lägga till förslaget om generell konstnärlön/basinkomst för konstnärer. 5tkr mer i månaden skulle lyfta medelinkomsten över fattigdomsgränsen och sannolikt få mycket effekt i den konstnärliga verksamheten.

9.7.6 Arbetsstipendier

Konstfrämjandet stödjer förslaget men anser att de sociala rättigheterna bör komma med ett arbetsstipendium. Många konstnärer har genom åren förlorat SGI och övriga sociala rättigheter i samband med arbetsstipendier.

9.7.7 Projektbidrag

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.7.8 Långtidsstipendier

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.7.9 Redovisning av bidrag

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.7.10 En ny fond för stöd till bild- och formkonstnärer

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

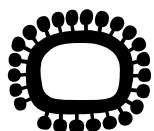
9.8.1 Socialförsäkring och a-kassa

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen men anser att instanser som fördelar bidrag, stipendier och ersättningar till konstnärer inte bara borde ”få i uppdrag att tydliggöra och informera om hur olika konstnärsstöd påverkar ersättningarna från socialförsäkringssystemen” utan även aktivt arbeta för att få bort dessa negativa skadeverkningar på konstnärernas skyddsnät.

9.8.2 Vissa skattefrågor

Konstfrämjandet instämmer i bedömningen.

9.8.3 Friskvård, arbetsskador och rehabilitering

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.9.1 Förbättrade pensioner för konstnärer

Konstfrämjandet instämmer i problembeskrivningen men anser förslaget otillräckligt. Förslaget om konstnärslön borde även gälla konstnärer som uppnått pensionsålder då dessa ofta fortsätter arbeta under hela sin livstid.

9.10.1 Den statliga styrningen

Konstfrämjandet stödjer förslaget.

9.10.2 Organisationsstruktur

Konstfrämjandet stödjer förslaget

9.10.3 Bedömningsgrupper

Konstfrämjandet stödjer förslaget

9.10.4 Analys och information

Konstfrämjandet stödjer förslaget

9.11.1 Konstnärspolitikens budgetram

Konstfrämjandet stödjer förslaget men anser att budgeten bör omfördelas och att en förstärkning görs för en särskild satsning ska göras på ett försök med konstnärslön.

